

יד ביד | המרכז לחינוך יהודי ערבי בישראל (ע"ר)
يداً بيد | مركز التربية العربي اليهودي في إسرائيل

רב תרבותיות בגני לב יפו

מבוא:

מציאות החיים ביפו מייצרת מפגש רב תרבותי יומיומי בין ילדים יהודים וערבים ומשפחותיהם. עם זאת במערכת החינוך ממשכה להתקיים הפרדה ובאופן כללי משתמר פער כלכלי וחברתי ופער בהזדמנות למוביליות חברתית.

החינוך הדו לשוני יצר אלטרנטיבה חדשה בחינוך ביפו ובמקביל אליו קיימת קבוצה גדולה של הורים יהודים וערבים המעוניינים שילדיהם ילמדו בחינוך משותף יהודי ערבי, מעבר ליכולת ההכלה של גנים אלו. תופעה נפוצה נוספת ביפו היא שהורים ערבים מעוניינים להעניק לילדיהם ידע בעברית כבר בגיל הרך כאמצעי ליצירת מוביליות חברתית ומתוך רצון לשילוב מלא שלהם בחברה הישראלית. כתוצאה מכך במרבית הגנים בעלי סמל מוסד יהודי באזור לב יפו יש קבוצה הטרוגנית של ילדים בני עדות וקבוצות שונות: יהודים וערבים, יוצאי אתיופיה ויוצאי חבר העמים, יהודים, נוצרים ומוסלמים.

מציאות זו יוצרת בלב יפו שמונה גנים הטרוגניים הנמצאים תחת סמל מוסד יהודי ומנוהלים על ידי גננת אם יהודייה וגננת משלימה יהודייה עם סייעת יהודיה או ערבייה כאשר הרכב הילדים בהם הוא מגוון וכולל מספר לא מבוטל של ילדים בני הדתות המוסלמית והנוצרית, דוברי ערבית. בהתאם לסמל המוסד, תכנית הלימודים בגנים אלו היא התכנית הקיימת במגזר היהודי והלמידה מתנהלת בשפה העברית בלבד. מדובר באחוז ניכר של ילדים בני שלוש אשר מגיעים לנן עם שפת אם ערבית וללא שום ידע בעברית. התכנית הקיימת לא נותנת מענה מספק לצרכי הילדים וההורים בגן זה אשר מגיעים מרקע שפתי, משפחתי ותרבותי מגוון. בגן נוצר מפגש רב תרבותי ורב שפתי מורכב בו לוקחים חלק הילדים, נשות הצוות וההורים כאשר לא תמיד הגננות מגיעות עם כלים המתאימים להתמודדות עם מציאות זו.

מטרות התכנית:

שילוב בין ילדים יהודים וערבים הלומדים בגן באמצעות מתן ידע וכלים לגננות היהודיות המנהלות את הגן ובאמצעות חשיפה של כלל הילדים בגן לשפה הערבית ולתכנים רב תרבותיים. התכנית תותאם באופן ספציפי לכל גן בנפרד בהתאם להרכב הצוות והרכב הילדים בגן, בהתאם לצרכי הקבוצה הספציפית ייבחרו הדגשים השפתיים (עברית או ערבית) והתכנים הרב תרבותיים.

תיאור התכנית:

התכנית מציעה גישה רב תרבותית ופרקטיקה שתקדם מודעות רב לשונית בה תלמידי קבוצת הרוב (היהודים) ייחשפו לתרבות ולשפה האחרת, יפתחו יכולות הבנה, הכלה ותקשורת עם האחר יחד עם רכישת בסיס בשפה השנייה, בעוד שתלמידי קבוצת המיעוט יגיעו לכשירות לשונית גבוהה בשפת הרוב - העברית, ללא צורך לוותר על שפת המורשת שלהם וללא נתק בין תרבות הבית ממנו הם מגיעים והתרבות בה מתמקדים במסגרת החינוכית.

יד ביד | המרכז לחנוך יהודי ערבי בישראל (ע"ר)
يداً بيد | مركز التربية العربي اليهودي في إسرائيل

התכנית תפעל במקביל בשתי רמות :

1. תספק הכשרה רב תרבותית ודו לשונית לצוות החינוכי בגן תוך התמקדות בגננת האם בגן באמצעות הדרכה תוך גנית.
2. תספק פעילויות חינוכיות והעשרה שפתית בשפה הערבית ו/או בשפה העברית לכלל ילדי הגן במסגרת כלל גנית ובמסגרת קבוצות עבודה. (זאת בהתאם להרכב הצוות והרכב הילדים בגן).

אוכלוסיית היעד:

1. כלל ילדי הגן
2. כלל נשות הצוות החינוכי העובד בגן
3. הורי התלמידים

יעדי התכנית:

- בנייה של כשירות רב תרבותית של הצוות, הקניית ידע ותכנים רב תרבותיים לגננת האם ולצוותה.
- הקניית כלים להתמודדות עם אתגרים הנובעים מחינוך של קבוצה רב תרבותית
- יצירת מודעות רב לשונית בקרב הצוות החינוכי
- הקניית כלים לגננת לעבודה עם הורים מתרבות אחרת
- הקניית ערבית כשפה שנייה לילדים היהודים
- חיזוק השפה הערבית עבור הילדים הערבים
- חיזוק ידע בעברית אצל ילדים ערבים
- יצירת דיאלוג וחוויה של שותפות קהילתית בקרב ההורים והמשפחות

דרכי פעולה:

1. פיתוח מקצועי של הגננת בנושא של רב תרבותיות והיכרות בסיסית עם השפה הערבית המדוברת על ידי חלק מילדי הגן באמצעות תהליך הדרכה תוך גני אשר יתקיים אחת לשבועיים למשך שעה וחצי.
תהליך זה יכלול הדגמה, הדרכה, תמיכה והקניית ארגז כלים רלוונטי לגן ייחודי זה.
2. פעילויות חינוכיות והעשרה שפתית בשפה הערבית לילדי הגן אשר תינתן על ידי מתגברת שפתית פעמיים בשבוע למשך שעתיים – פעילות זו תכלול עבודה במליאה עם כלל ילדי הגן, עבודה בקבוצות קטנות, סיוע בעיצוב סביבה חינוכית רב לשונית (חומרי לימוד, לוחות, משחקים) ועוד.

יד ביד | המרכז לחנוך יהודי ערבי בישראל (ע"ר)
يداً بيد | مركز التربية العربي اليهودي في إسرائيل

3. מפגשי הורים ו/או פעילות קהילתית להורים בה תבוא לידי ביטוי תפיסה רב תרבותית ויינתן מקום לחגים ואירועים שונים הנוגעים לכלל קבוצת הלומדים בגן. במפגשים ייקחו חלק ילדי הגן והוריהם והם ייגעו באירועים מיוחדים, יוקדשו לשפות האם השונות ועוד.

תרומה ייחודית של התכנית:

התכנית תספק לנשות הצוות החינוכי לילדים ולהוריהם כלים טובים יותר להתמודדות בסביבה רב תרבותית תוך מתן התייחסות לאופי הייחודי של אזור לב יפו ולהרכב המיוחד של הילדים בגן. התכנית תיצור מודעות לאחר ותאפשר לו להביא לידי ביטוי את שפתו ואת זהותו בתוך מרחב הגן. התכנית תתרום לטיפול עקרוני של אקלים גן מיטבי ולשיפורו. התכנית תחזק טיפוח יצירתיות בקרב הילדים: סקרנות, העזה, יזמות, גמישות מחשבתית, כושר המצאה, מקוריות, ייחודיות, רגישות, ראייה קהילתית. התכנית תסייע בעידוד הביטוי האישי של הילדים למכוונות עצמית, תביא לקידום אינטליגנציות מרובות בדגש על אינטליגנציה תוך אישית ובין אישית דרך פיתוח דרכי התמודדות עם מגוון ילדים ממגוון תרבויות. באמצעות התכנית תיווצר הוראה ולמידה משמעותית בדגש על דרכי פעולה של גננות בהתאמה לדרכי למידה של ילדים תוך גיוון בדרכי ההוראה.

קידום ערכים של יופי ואסתטיקה ועיצוב הסביבה החינוכית באופן המשקף את עולמם הפנימי של כלל הילדים בגן ואת כלל התרבויות הקיימות בגן.

שילוב של גישה רב-תרבותית ופרקטיקה המקדמת מודעות רב-לשונית, היא בעלת תרומה רגשית, חברתית, לשונית ואקדמית, לילדים משתי הקבוצות. קיימים מחקרים רבים שמראים את היתרונות הרגשיים, החברתיים והאקדמיים של גישה זו.

יד ביד | המרכז לחנוך יהודי ערבי בישראל (ע"ר)
ידגא יייד | مركز التربية العربي اليهودي في إسرائيل

الحساسية الناجمة عن تعدد الثقافات وتقبل الآخر في روضات «قلب يافا»

مقدمة:

يخلق واقع الحياة في يافا لقاءً متعدد الثقافات بشكل يومي بين الأطفال اليهود والعرب وعائلاتهم. مع ذلك لا تزال الفوارق قائمة في الجهاز التربوي، وبشكل عام ما زالت الفجوات الاقتصادية والاجتماعية والفجوات في الفرص للقيادة الاجتماعية قائمة هي الأخرى.

توفر التربية الثنائية اللغة بديلاً جديداً في مجال التربية والتعليم في يافا، وفي نفس الوقت هناك مجموعة كبيرة من الأهالي اليهود والعرب المعنيين بأن يخوض أبناؤهم تجربة التعليم في جهاز تربوي مشترك. بالمقابل، هناك أهالي عرب يرغبون بتوفير التعليم لأبنائهم باللغة العبرية منذ الصغر، ويعتبرون ذلك وسيلة لترسيخ القيادة الاجتماعية لديهم وطريقة ناجحة لاندماجهم بشكل كامل في المجتمع الإسرائيلي. نتيجةً لذلك، في غالبية الروضات اليهودية في يافا نلاحظ وجود مجموعة متنوّعة من الأطفال من مختلف الطوائف والفئات: يهود وعرب، أطفال قادمين من أثيوبيا ومن دول الاتحاد السوفيتي سابقاً، يهود، مسيحيين ومسلمين.

يحتّم هذا الواقع وجود روضات متنوّعة، فالبرنامج التعليمي في الروضات اليهودية لا يلبي هذه الحاجة. تسود الروضة بيئة متعدّدة الثقافات ومتعدّدة اللغات، يلتقي فيها الأطفال، الطاقم التربوي والأهالي معاً. تجدر الإشارة إلى أنّ الحاضنات لا يملكن دائماً الأدوات الملائمة للتعامل مع هذا الواقع.

الغاية من البرنامج:

الدمج بين الأطفال العرب والأطفال اليهود الذين يتعلّمون في الروضة، وذلك من خلال توفير المعرفة والأدوات للحاضنات ومن خلال تعامل جميع الأطفال في الروضة مع اللغة العربية وتناول المضامين المتعدّدة الثقافات.

تفصيل البرنامج:

يؤرّ البرنامج طرق تعليم عملية ومتعدّدة الثقافات تهدف إلى زيادة الوعي حول البيئة المتعدّدة اللغات والتي سيتعرّف من خلالها طلاب مجموعة الأغلبية (اليهود) على ثقافة ولغة الآخر ويطوّرون قدراتهم على تفهّمه واحتوائه والتواصل معه، إلى جانب اكتساب أسس اللغة الأخرى، فيما يطوّر طلاب مجموعة الأقلية مهاراتهم اللغوية على مستوى عالٍ في لغة الأغلبية - العبرية، دون حاجة للتخلّي عن لغة تراثهم ودون الفصل بين الثقافة التي نشأوا فيها والثقافة التي يتعاملون معها في الإطار التربوي.

سيجري البرنامج بمستويين في نفس الوقت:

יד בידי | המרכז לחינוך יהודי ערבי בישראל (ע"ר)
ידאָ בייד | مركز التربية العربي اليهودي في إسرائيل

3. יقدّم البرنامج تأهيلاً متعدّد الثقافات وثنائيّ اللغة للطاقت التربوي وللحاضنة الرئيسيّة في الروضة من خلال دورة تُجرى داخل الروضة نفسها.
4. يقدّم البرنامج فعاليّات تربويّة وإثراء لغويّاً في اللغة العربيّة لجميع أطفال الروضة في إطار شامل وفي إطار مجموعات عمل.

جمهور الهدف:

4. جميع أطفال الروضة
5. جميع العاملات في الطاقم التربوي في الروضة
6. أهالي الطلاب

أهداف البرنامج:

- تطوير الكفاءات المتعدّدة الثقافات لدى الطاقم، إكساب المعرفة والمضامين المتعدّدة الثقافات للحاضنة الرئيسيّة وطاقمها
- تقديم أدوات لمواجهة التحدّيات التي ينطوي عليها تعليم وتربية مجموعة متعدّدة الثقافات
- زيادة الوعي حول تعدّد الثقافات لدى الطاقم التربوي
- تعليم الأطفال اليهود اللغة العربيّة كلغة ثانية
- تعزيز اللغة العربيّة لدى الأطفال العرب
- خلق حوار وخوض تجربة اجتماعيّة مشتركة لدى الأهالي

أساليب العمل:

4. تطوير مهني للحاضنة حول موضوع تعدّد الثقافات والتعرّف بشكل أساسي على اللغة العربيّة التي ينطق بها قسم من أطفال الروضة، وذلك من خلال دورة داخل الروضة تتمّ مرّة في الأسبوعين لمدة ساعة ونصف. هذه العمليّة تشمل نموذجاً، دورة، دعماً وتوفير أدوات ملائمة لهذه الروضة الخاصة.
5. نشاطات تربويّة وإثراء لغوي باللغة العربيّة لأطفال الروضة، تقدّم من قبل مختصّة لغويّة مرّتين في الأسبوع لمدة ساعتين - هذا النشاط يشمل عملاً مشتركاً مع جميع أطفال الروضة، عملاً بمجموعات صغيرة، مساعدة في تهيئة بيئة تربويّة متعدّدة اللغات (مواد تعليميّة، جداول، ألعاب) وغيرها المزيد.

יד בידי | המרכז לחינוך יהודי ערבי בישראל (ע"ר)
يداً بيد | مركز التربية العربي اليهودي في إسرائيل

6. لقاءات للأهالي وأو نشاطات اجتماعية للأهالي، تلقي الضوء على مفهوم تعدد الثقافات وتفسح المجال للاحتفال بالأعياد والمناسبات المختلفة الخاصة لمجمل الأطفال في الروضة. يشترك في هذه اللقاءات أطفال الروضة وأهاليهم، وسيتناولون ضمن هذه اللقاءات مواضيع مختلفة مثل المناسبات الخاصة ويخصّصون فقرات للغات الأم المختلفة وغيرها.

المساهمة الخاصة للبرنامج:

البرنامج يوفّر لعاملات الطاقم التربوي، للأطفال وللأهالي أفضل الأدوات من أجل التعامل مع البيئة المتعددة الثقافات، مع الأخذ بالاعتبار طبيعة ونسيج مدينة يافا المميّز، وتركيبية الأطفال الخاصة في الروضة. البرنامج يزيد من الوعي لدى الآخر ويفسح له المجال بالتعبير عن هويته ولغته في إطار الروضة. البرنامج يساهم في تعزيز مبادئ البيئة الأمثل التي يجب أن تسود الروضة ويساهم أيضاً في تطويرها.

البرنامج يعزّز الجانب الإبداعي لدى الأطفال:

الفضول، الجرأة، المبادرة، المرونة الإدراكية، مهارات الابتكار، الإبداع، التميّز، الحسّ، الرؤية المجتمعية. تشجيع الأطفال على التعبير الذاتي والإدراك الذاتي.

تعزيز الجوانب الذهنية المتعددة وإلقاء الضوء على الذكاء الشخصي وما بين الأشخاص، وذلك من خلال تطوير طرق التعامل مع الأطفال من مختلف الثقافات.

بناء برنامج تعليمي هادف وإلقاء الضوء على أسلوب عمل الحاضنة وملاءمته لأساليب تعليم الأطفال والتنوع في أساليب التعليم.

ترسيخ قيم الذوق والجمالية وتصميم البيئة التربوية بما يعكس عالم الأطفال الداخلي.

ما بين النموذج المتعدد الثقافات-الثنائي اللغة ونموذج التربية العام الأحادي الثقافة-اللغة، هناك نماذج تربوية أخرى متبعة حول العالم، إذ تختلف بمضامينها وطبيعتها وتتلاءم مع احتياجات المجتمع. هذه النماذج تعتمد على المدارس الرسمية، لكنها تندمج في داخلها مركبات تربوية متعددة الثقافات ومتعددة اللغات. إنّ الدمج ما بين الأسلوب التربوي المتعدد الثقافات والأساليب العملية التي تزيد من الوعي تجاه تعدد اللغات، يساهم كثيراً في تطوير الجوانب الحسية، الاجتماعية، اللغوية والأكاديمية لدى الأطفال من الفئتين. هناك دراسات كثيرة تبين الأفضلية الحسية، الاجتماعية والأكاديمية في هذا الأسلوب بالمقارنة مع أسلوب الترسخ الثقافي الذي يشير إلى أنه يجب على طلاب مجموعة الأقلية الاندماج في الأطر التربوية التي تتواجد فيها مجموعة الأغلبية دون التطرق بشكل خاص للثقافات واللغوي فيما بينهم، في نموذج "بوتقة الانصهار".